

การพัฒนาทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา
ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์
Development of Interpersonal Skills for Educational Graduate Students
in Biology Program Through Resilience Theory and Emotional Intelligence

ARTICLE INFO

Article history

Received 15 October 2024

Revised 22 November 2024

Accepted 2 December 2024

สุภาวดี กาญจนเกตุ¹

Supawadee Kanjanakate¹

ABSTRACT

This research study purpose was to compare the interpersonal skills of undergraduate students between before and after learning management based on resilience theory and emotional intelligence. This research methodology was processed on Quasi-Experimental designs. The samples group was 26 undergraduate students of biology education program, in the academic year 2024 from cluster random sampling. The research instruments consisted of (1) the 8 instructional plans of learning management based on resilience theory and emotional intelligence, assigned learning time for 3 hours per plan and total of period time was 24 hours. Each plan provided learning activities in 5 steps, these were: (1.1) Engagement and reviewing of prior knowledge, (1.2) Learning new knowledge and conclude with key concept, (1.3) Summarizing concept and exchanging knowledge, (1.4) Applying of valuable knowledge with rationale, and (1.5) Evaluation of learning outcome and interpersonal skills and (2) The student's interpersonal skills assessment form for five component with 20 items. This research result were analyzed through average score, standard deviation, and test the research hypothesis with t-test for dependent samples.

The research result revealed that the students in the learning management based on resilience theory and emotional intelligence showed higher of interpersonal skills after the learning than before the learning at the .05 level of significance.

Keywords: Interpersonal Skills, Resilience Theory, Emotional Intelligence

¹ อาจารย์ ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ประเทศไทย

Lecturer, Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Nakhon Panom University, Thailand.

Corresponding author; e-Mail address: supawadee_k@npu.ac.th¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด และความฉลาดทางอารมณ์ ด้วยการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้จัดเก็บข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 8 แผน ใช้เวลาเรียนแผนละ 3 ชั่วโมง รวมเวลาเรียน 24 ชั่วโมง ซึ่งแต่ละแผนประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1.1) ขั้นสร้างความสนใจและทบทวนประสบการณ์พื้นฐาน (1.2) ขั้นเรียนรู้เนื้อหาใหม่และสรุปสาระสำคัญ (1.3) ขั้นสรุปความคิดรวบยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (1.4) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีคุณค่าพร้อมเหตุผล และ (1.5) ขั้นประเมินผล การเรียนรู้และทักษะสัมพันธภาพ และ 2) แบบประเมินทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา จำนวน 5 องค์ประกอบ รวม 20 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย t-test แบบ Dependent samples ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด และความฉลาดทางอารมณ์ มีทักษะสัมพันธภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะสัมพันธภาพ, ทฤษฎีความยืดหยุ่น, ความฉลาดทางอารมณ์

บทนำ

เนื่องจากหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาชีววิทยาของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ได้กำหนดกรอบเป้าหมายสำคัญในการพัฒนานักศึกษาหรือผู้เรียน ให้มีศักยภาพหรือคุณลักษณะที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สอนที่มีคุณภาพในอนาคต โดยเฉพาะความสามารถด้านทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่มีคุณค่า ด้านสมรรถนะการปฏิบัติงาน และการสื่อสารทางวิชาการให้เกิดประโยชน์กับตนเองและเพื่อนร่วมงานเพื่อส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความสามารถของผู้สอนด้านการมีปฏิสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ควบคู่บริบทสถานการณ์ที่ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารให้เกิดประโยชน์และมีคุณภาพ (มคอ.๓, ๒๕๖๗) ทั้งนี้ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้กำหนดกรอบการพัฒนานักศึกษาไว้ในด้านความสามารถการสื่อสารและความรับผิดชอบ รวมทั้งสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้ระบุเป้าหมายคุณลักษณะของบุคลากรครูควรมีทักษะอาชีพด้านสมรรถนะการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ให้สอดคล้องกับทักษะและจรรยาบรรณความเป็นครูอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และชุมชน ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณทางวิชาชีพครู (คณะกรรมการคุรุสภา, 2562) และหลักสูตรที่เปิดรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาชีววิทยา จะต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนานักศึกษาให้บรรลุผลด้านคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณความเป็นครูที่มีคุณภาพ ดังนั้นหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาชีววิทยาจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญเพื่อเสริมสร้างศักยภาพนักศึกษาด้านการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทั้งในสถานศึกษาและในบริบททางสังคมเพิ่มขึ้น ประกอบกับนักศึกษาที่สมัครเข้าเรียนในสาขาวิชาดังกล่าวมีจำนวนไม่มากเท่าที่ควร ซึ่งมีจำนวนนักศึกษา รวม 26 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่านักศึกษามีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในด้านบวก ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันค่อนข้างน้อย จึงอาจส่งผลให้ศักยภาพการสื่อสารปฏิสัมพันธ์และการสร้างสัมพันธภาพส่วนบุคคลยังไม่บรรลุเป้าหมายสูงสุด จำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างหรือพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในบริบทที่เป็นไปได้มากขึ้น ซึ่งในบริบทการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดกรอบสาระสำคัญด้านทักษะการสร้างสัมพันธภาพของผู้เรียนหรือนักศึกษา ที่อธิบายถึงความสามารถหรือทักษะของบุคคลที่แสดงออกหรือปฏิบัติผ่านการสื่อสารกับผู้อื่น การร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุผล การร่วมแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ การค้นหาข้อยุติเพื่อจัดความขัดแย้ง (Hayes, 2002) รวมทั้งการใช้สติปัญญาทางอารมณ์เพื่อการสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพที่มีคุณค่ากับเพื่อนหรือบุคคลอื่น ทั้งนี้คุณลักษณะของการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ควรเกี่ยวข้องกับตัวเองของแต่ละบุคคล เป็นการแสดงออกของตนอย่างเปิดเผยในด้านการคิด ความรู้สึกและการสะท้อนการคิด ความมีเหตุผล มีความเกี่ยวข้องกับการระบุทางเลือก และเป็นการแสดงออกที่ไม่ควรหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธในสถานการณ์นั้นด้วย (Espiner, 2007) นอกจากนี้ ยังมีบุคคลเสนอกรอบเงื่อนไขของ

ทักษะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ว่า ควรเป็นบุคคลที่สนใจและตั้งใจรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากบุคคลอื่น การสนองตอบด้านบวกและมีประโยชน์หรือคุณค่า รวมทั้งเป็นพฤติกรรมหรือกลวิธีที่แสดงหรือสร้างปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในสถานการณ์ทางสังคมที่นำไปสู่การเกิดเจตคติและการแสดงในทุกอิริยาบถ ทั้งนี้คุณลักษณะการมีสัมพันธ์ทางด้านบวก อาจปรากฏกับแต่ละบุคคลพร้อมตั้งแต่แรกเกิด และสามารถเรียนรู้พัฒนาหรือปรับปรุงให้เกิดกับบุคคลได้ การมีทักษะสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นเงื่อนไขของการสร้างความประทับใจ ช่วยสร้างความเป็นมิตรภาพที่ดี รวมทั้งการแก้ปัญหาความขัดแย้งและเสริมสร้างคุณค่าในการปฏิบัติงานหรือการแสดงพฤติกรรมที่มีประโยชน์สำหรับตนเองและผู้อื่น (Higgins & Judge, 2004; Spector & Jex, 1998)

ประกอบกับผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ความรู้และหลักการแนวคิดที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารปฏิสัมพันธ์หรือทักษะสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับบุคคลอื่นในชีวิตจริง หรือสถานการณ์จริงให้ประสบผลสำเร็จผ่านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้สนับสนุนที่มีความเป็นไปได้ สามารถดำเนินการผ่านการประยุกต์ แนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการชีวิต (Resilience Theory) และแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) สนับสนุน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และนำมาปรับใช้เป็นกิจกรรมในบริบทการจัดการเรียนรู้รายวิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร สำหรับกลุ่มนักศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ใช้เวลาเรียน 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง โดยสอดแทรกกิจกรรมตามเงื่อนไขทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการชีวิต (Resilience Theory) และแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ซึ่งหลักการแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการชีวิต เป็นความสามารถทางสติปัญญาและด้านร่างกายที่ปฏิบัติหรือมีการใช้พลังงานมากเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ แล้วบุคคลดังกล่าวสามารถปรับตัวเองให้มีสภาพกลับคืนเป็นปกติ (Bounce back) รวมทั้งยังปรับสภาพตัวเองให้มีพลังที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุความก้าวหน้าต่อเนื่องไปได้อีก (Bounce forward) ภายใต้เงื่อนไขความเหนื่อยล้าจากการใช้พลังความสามารถเพื่อปฏิบัติหรือมีพฤติกรรมในระยะแรก ควบคู่กับการสร้างอารมณ์และพลังจิตมุ่งมั่นในการกระทำหรือปฏิบัติกิจกรรมนั้นให้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น รวมทั้งยังใช้เงื่อนไขการปรับเปลี่ยนและเชื่อมโยงปัจจัยข้อมูลสนับสนุนพฤติกรรม เพื่อชี้แนะหรือเหนี่ยวนำตนเองให้เกิดการเรียนรู้บรรลุผลในที่สุด (Fletcher & Sarkar, 2012; Bodin & Winman, 2004)

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการที่อธิบายสาระสำคัญของ Resilience theory สนับสนุนไว้ว่า ทฤษฎีดังกล่าวมีแนวคิดสำคัญที่แสดงถึงธรรมชาติแต่ละบุคคล เมื่ออยู่ในสถานการณ์ปัญหาหรือเผชิญความกดดันจากเหตุการณ์ที่ปรากฏขณะนั้น และต้องการใช้ความพยายามเพื่อฟันฝ่าเอาชนะอุปสรรคที่ให้บรรลุผล ด้วยการปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างโอกาสในการกระทำที่มีคุณค่าผ่านการระบุสถานการณ์ปัญหาให้ชัดเจน (identification) การสร้างปัจจัย สนับสนุนและภูมิคุ้มกัน (Fortification) และการบรรลุผลสำเร็จในการใช้ความพยายามปฏิบัติ (Enrichment of resilient qualities) (Richardson, 2002) อีกทั้งแนวคิดดังกล่าวยังเอื้อประโยชน์ให้บุคคลมองเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-esteem) รับรู้สถานะการควบคุมตนเอง (Perceived control) และการสร้างมุมมองการกระทำในด้านบวก (Optimism) (Major et al, 1998) ขณะที่ Neenan (2009) เห็นว่า Resilience มีความหมายเกี่ยวข้องกับสภาพเงื่อนไขการเรียนรู้และการแก้ปัญหาบนพื้นฐานความสามารถทั่วไปของบุคคล ที่ต้องการทบทวนกระทำให้บรรลุผล ในมิติที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้วยความรู้สึกด้านบวกในสถานการณ์การเรียนรู้ของตนให้บรรลุผล โดยกระตุ้นให้บุคคลใช้ประสบการณ์ความรู้และศักยภาพที่มีอยู่ประกอบการดำเนินการเรียนรู้ในมุมมองแบบย้อนกลับเพื่อปรับเปลี่ยนสิ่งที่ไม่เหมาะสมให้มีคุณค่ามากขึ้น และ Williams (2011) เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ตามเงื่อนไขทฤษฎีดังกล่าว ต้องการให้ผู้เรียนปรับเงื่อนไขที่ยังไม่สมบูรณ์หรือมีปัญหาออกไป และนำกลวิธีใหม่มาออกแบบใช้แทนที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม รวมทั้งความสามารถ ทักษะ การรับรู้ ความเชื่อ ความคิดของผู้เรียน และการตระหนักรู้ การจัดการแก้ไขจุดวิกฤติด้วยความใส่ใจ ในบริบทสถานการณ์จริง ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญของเงื่อนไขทฤษฎี Resilience ครอบคลุมองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) การรับรู้ถึงความรู้สึกเต็มใจในการกระทำหรือแสดงออก (Mindfulness) การระมัดระวังปกป้องตนเอง (Self-care) การสร้างความผูกพันกับข้อมูลความรู้และบุคคลผู้เกี่ยวข้องด้านบวก (positive relationships) และการกำหนดเป้าหมายของพฤติกรรมปฏิบัติ (Purpose) ซึ่งเห็นว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การจัดกิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง ในโอกาสที่แสดงออกด้านปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสารกับบุคคลอื่นในบริบทที่ถูกต้องเหมาะสมและมีคุณค่าหรือมีความหมายด้านสัมพันธ์ทางสังคมให้บรรลุผล และปรากฏผลเชื่อมโยงกับการออกแบบกิจกรรมของนักศึกษาในชั้นเรียนให้บังเกิดประสิทธิภาพ สามารถเอื้อ

ต่อการเสริมสร้างทักษะด้านสัมพันธภาพของผู้เรียนให้บรรลุผลสำเร็จ

ส่วนมุมมองแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) นั้นเป็นองค์ความรู้ที่อธิบายความสามารถของบุคคล ด้านการใช้ความรู้สึกอารมณ์สนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงออกหรือพฤติกรรมตอบสนองเหตุการณ์ที่ปรากฏในสถานการณ์การเรียนรู้แต่ละโอกาสที่เหมาะสม เป็นการควบคุมกำกับด้านการใช้อารมณ์ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือการปฏิบัติในสถานการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุผล รวมทั้งหลีกเลี่ยงการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งมีนักวิชาการอธิบายความหมายและสาระสำคัญที่น่าสนใจ ได้แก่ Mayer, Salovey & Caruso (2004) ได้อธิบายความฉลาดทางอารมณ์ ว่ามีองค์ประกอบสำคัญ คือ (1) การรับรู้อารมณ์ของตน (Know their emotions) (2) การจัดการด้านอารมณ์ของตน (Manage their emotions) (3) การจูงใจตนเอง (Motivate themselves) (4) การเข้าใจในอารมณ์ของผู้อื่น (Recognize emotions in others) และ (5) การยึดมั่นในอารมณ์ของตน (Handle emotions) ขณะที่ Goleman (1995) อธิบายความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสถานการณ์หรือสภาวะความสามารถของบุคคลในการจูงใจตนเอง ขณะที่อารมณ์โกรธหรืออารมณ์ไม่ปกติ และการควบคุมหรือเหนี่ยวนำอารมณ์ในภาวะที่มีความรู้สึกยั้งคิด การควบคุมอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่พอใจ การรักษาความทุกข์หรือความไม่สบายใจด้วยการคิดไตร่ตรอง การแสดงความเห็นใจหรือเข้าใจผู้อื่นด้วยความคาดหวัง ซึ่งผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะสามารถใช้ข้อมูลข่าวสารด้านอารมณ์ เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจที่มีคุณค่าตามมา รวมทั้ง Mayer & Salovey (1990) ได้อธิบายความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือเหตุการณ์ ประกอบการประเมินและการแสดงออกทางอารมณ์ที่ถูกต้อง ความสามารถในการเข้าถึงหรือสร้างความรู้สึกขณะที่บุคคลเกิดความคิดในบริบทที่เผชิญความสามารถที่จะเข้าใจในอารมณ์และข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ของอารมณ์ รวมทั้งความสามารถในการกำกับควบคุมอารมณ์ให้เอื้อต่อพัฒนาการด้านอารมณ์และสติปัญญาของบุคคล ซึ่งบริบทเงื่อนไขของการมีความฉลาดทางอารมณ์หรือปัญหาด้านอารมณ์ของบุคคลที่เหมาะสม จะมีอิทธิพลหรือเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อความสามารถด้านการกำกับหรือปรับสภาพการคิดไตร่ตรอง ที่ส่งผลต่อระดับอารมณ์หรือการแสดงพฤติกรรมของตนในขณะนั้นอย่างเหมาะสมและเกิดคุณค่ากับผู้อื่นหรือบุคคลอื่นในสังคม

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่รับผิดชอบการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ของคณะวิทยาศาสตร์ จึงมีความสนใจศึกษาผลการพัฒนาทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ตามแนวคิด Resilience Theory และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ผ่านกระบวนการวิจัยกึ่งทดลอง ซึ่งเห็นว่าคุณลักษณะและเงื่อนไขด้านทฤษฎีความยืดหยุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ของผู้เรียนเป็นปัจจัยแนวคิดด้านจิตวิทยาที่สามารถนำมาผสานและบูรณาการให้เชื่อมโยงและกระตุ้นส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านสัมพันธภาพและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีคุณค่า และคาดหวังว่าจะสามารถนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้ในบริบทที่เกี่ยวข้อง ตามเงื่อนไขของหลักสูตรดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษาปริญญาตรี ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด และความฉลาดทางอารมณ์

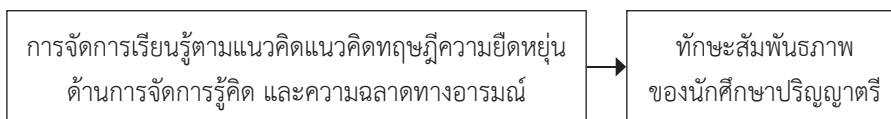
วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยนครพนม ปีการศึกษา 2567 ที่ศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จำนวน 24 คน และสาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จำนวน 26 คน รวม 50 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา ในคณะวิทยาศาสตร์ 1 กลุ่ม จำนวน 26 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

กรอบแนวคิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ตามกรอบเนื้อหาเรื่องความสำคัญและแนวคิดด้านการวางแผน ออกแบบหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เพื่อนำหลักสูตรไปใช้กับผู้เรียน จำนวน 8 แผน ใช้เวลาเรียนแผนละ 3 ชั่วโมง รวม 24 ชั่วโมง โดยออกแบบกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการวิเคราะห์และบูรณาการสาระสำคัญของหลักการแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด และแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่กับกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสร้างความสนใจและทบทวนประสบการณ์พื้นฐาน (2) ขั้นเรียนรู้เนื้อหาใหม่และสรุปสาระสำคัญ (3) ขั้นสรุปความคิดรวบยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (4) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีคุณค่าพร้อมเหตุผล และ (5) ขั้นประเมินผล การเรียนรู้และทักษะสัมพันธภาพ และนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ มีคุณภาพและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49

2. แบบประเมินทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบและจัดทำเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมทักษะสัมพันธภาพ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายทักษะการสื่อสารที่มีคุณค่า (2) การทำงานเป็นทีมและสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยความมีน้ำใจแบบใกล้ชิด (3) การแสดงออกด้านอารมณ์ทางบวกเพื่อปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นให้บรรลุผล (4) การสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งและ (5) การได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการปฏิบัติที่คุ้มค่าและเท่าเทียมกัน โดยจัดทำข้อคำถามย่อยประกอบทักษะแต่ละด้าน ๆ ละ 4 ข้อย่อย รวม 20 ข้อ และกำหนดเงื่อนไขการให้คะแนนประเมินทักษะสัมพันธภาพแต่ละรายการไว้ 5 ระดับ ประกอบด้วย มีทักษะสัมพันธภาพระดับมากที่สุด (5 คะแนน) ทักษะสัมพันธภาพระดับมาก (4 คะแนน) ทักษะสัมพันธภาพระดับปานกลาง (3 คะแนน) ทักษะสัมพันธภาพระดับน้อย (2 คะแนน) และมีทักษะสัมพันธภาพระดับน้อยมาก (1 คะแนน) โดยกำหนดให้นักศึกษาประเมินตนเอง ตามรายการข้อคำถามที่ปรากฏในแบบประเมิน พร้อมกำหนดระดับความหมายของค่าเฉลี่ยทักษะสัมพันธภาพไว้ 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ทักษะสัมพันธภาพระดับมากที่สุด	มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51-5.00
ทักษะสัมพันธภาพระดับมาก	มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51-4.50
ทักษะสัมพันธภาพระดับปานกลาง	มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.51-3.50
ทักษะสัมพันธภาพระดับน้อย	มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51-2.50
ทักษะสัมพันธภาพระดับน้อยมาก	มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00-1.50

จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินความเที่ยงตรง (IOC) พบว่า รายการข้อคำถามในแบบประเมินทั้ง 20 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำคะแนนผลการทดลองใช้แบบประเมิน มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกตามวิธีการหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-Total Correlation) และพบว่าแบบประเมินทั้ง 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r_{xy}) อยู่ระหว่าง 0.43-0.68 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมิน ตามวิธีการของ Cronbach เท่ากับ 0.89

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนครพนม โดยมีเลขที่โครงการ HE162/67

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลก่อนเรียน โดยใช้แบบประเมินทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ที่จัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด และความฉลาดทางอารมณ์

2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามเงื่อนไขการพัฒนาทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
ชีววิทยา ในภาคเรียนที่ 1/2567 รวมเวลาเรียน 24 ชั่วโมง

3. ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลหลังเรียน โดยใช้แบบประเมินทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา เมื่อสิ้นสุดการจัดการ
เรียนรู้ และนำข้อมูลตามเงื่อนไขตัวแปรตามไปวิเคราะห์ผลตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างตามเงื่อนไขตัวชี้วัดด้านทักษะสัมพันธภาพ ในช่วงระยะ
เวลาการประเมินและการจัดกิจกรรม เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในผลการประเมินตัวแปรดังกล่าว ซึ่งได้กำหนดให้นักศึกษาเป็น
ผู้ประเมินทักษะสัมพันธภาพด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการเปรียบเทียบทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตาม
แนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้สถิติ t-test (Dependent sample)

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตาม
แนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิด
ทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์

ทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษา	ก่อนเรียน			หลังเรียน			df	t-test	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับทักษะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับทักษะ			
1. ด้านการกำหนดเป้าหมายทักษะ การสื่อสารที่มีคุณค่า	4.03	.305	มาก	4.33	.211	มาก	25	9.594	.000*
2. ด้านการทำงานเป็นทีมและสร้าง ปฏิสัมพันธ์ด้วยความมีน้ำใจแบบ ใกล้ชิด	3.96	.258	มาก	4.27	.280	มาก	25	7.042	.000*
3. ด้านการแสดงออกด้านอารมณ์ ทางบวกเพื่อปฏิบัติงานร่วมกับ บุคคลอื่นให้บรรลุผล	3.94	.294	มาก	4.28	.251	มาก	25	8.285	.000*
4. ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความ สัมพันธ์ที่ดีและหลีกเลี่ยงปัญหา ความขัดแย้ง	3.93	.335	มาก	4.20	.234	มาก	25	5.623	.000*
5. ด้านการได้รับประโยชน์ตอบแทน จากการปฏิบัติที่คุ้มค่าและ เท่าเทียมกัน	3.76	.290	มาก	4.36	.226	มาก	25	9.594	.000*
ค่าเฉลี่ยทักษะโดยรวม	4.04	.138	มาก	4.18	.124	มาก	25	4.390	.000*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด
และความฉลาดทางอารมณ์ มีทักษะสัมพันธภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแต่ละด้าน
ประกอบด้วย ด้านการกำหนดเป้าหมายทักษะการสื่อสารที่มีคุณค่า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และ 4.03 ($t=9.594$) ด้านการ

ทำงานเป็นทีมและสร้างปฏิสัมพันธ์ด้วยความมีน้ำใจแบบใกล้ชิด มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และ 3.96 ($t=7.042$) ด้านการแสดงออกด้านอารมณ์ทางบวกเพื่อปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นให้บรรลุผล มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และ 3.94 ($t=8.285$) ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้ง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และ 3.93 ($t=5.623$) และด้านการได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการปฏิบัติที่คุ้มค่าและเท่าเทียมกัน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และ 4.36 ($t=9.594$) ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนและก่อนเรียนเท่ากับ 4.18 และ 4.04 ($t=4.390$)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ปรากฏจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด (Resilience theory) และแนวคิดความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเสริมสร้างทักษะสัมพันธ์สภาพของนักศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา ที่พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีทักษะสัมพันธ์สภาพ หลังการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เนื่องมาจาก กิจกรรมในชั้นเรียนที่ออกแบบให้กับนักศึกษา รวม 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยมีเป้าหมายสำคัญของกิจกรรมที่มุ่งให้นักศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และพฤติกรรม การปฏิบัติของตน ที่ได้รับโอกาสในการคิดทางเลือกการปฏิบัติงานและร่วมคิดแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยกำหนด ตามกรอบเนื้อหา หลักสูตรรายวิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง ประกอบด้วย (1) ขั้นสร้างความสนใจและทบทวนประสบการณ์พื้นฐาน (2) ขั้นเรียนรู้เนื้อหาใหม่และสรุปสาระสำคัญ (3) ขั้นสรุปความคิดรวบยอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (4) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีคุณค่าพร้อมเหตุผล และ (5) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้และทักษะสัมพันธ์สภาพ จากสาระสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและการปรับความคิดสนับสนุนการปฏิบัติ กิจกรรม ด้วยการแสดงความคิดเห็นและการสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์แสดงออกในสถานการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดง ความมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในบริบทของอารมณ์ทั้งด้านบวกและลบ ตามเงื่อนไขการเผชิญความท้าทายและการปรับเปลี่ยน ความคิดและอารมณ์ในกิจกรรมเดี่ยวและกลุ่ม ควบคู่การอภิปรายด้วยเหตุผลที่ทุกฝ่ายยอมรับ เพื่อหลีกเลี่ยงประเด็นความ ขัดแย้งตามมา ซึ่งเป็นบรรยากาศของกิจกรรมด้านบวกเพื่อปรับเปลี่ยนเงื่อนไขการแก้ปัญหาให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการแนวคิดและองค์ความรู้ของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องสนับสนุน ประกอบด้วย Goleman (2019) ที่มีความเชื่อว่าการมีคุณลักษณะด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) สามารถช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และบุคลิกภาพของบุคคลให้สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานในบทบาทของผู้มีประสบการณ์ ควบคู่การปรับความรู้สึกอารมณ์ ของตนให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาพร้อมกับบุคคลอื่น โดยรับรู้เข้าใจสภาวะทางอารมณ์และสามารถกำกับควบคุมให้เอื้อต่อ การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล จะช่วยให้สามารถจัดการข้อมูลข่าวสารที่ต้องการนำ มาใช้ประโยชน์เพื่อตัดสินใจในการปฏิบัติ ขณะที่ Mayer, Salovey & Caruso (2004) เห็นว่า ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ที่มีในแต่ละบุคคลสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ บรรลุผล เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลเป็นปัจจัยเสริมสร้างความสามารถในการรับรู้อารมณ์ตนเอง การเอื้อประโยชน์ ด้านการคิด การเข้าใจในความรู้สึกอารมณ์ของตน และการจัดการหรือปรับเปลี่ยนความรู้สึกอารมณ์ของตน ซึ่งแต่ละบุคคล สามารถปรับปรุงเพื่อจัดการแสดงออกทางอารมณ์ในบริบทที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อการใช้สติปัญญาหรือการคิดพัฒนา ตนเองให้บรรลุผลในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pumaleque, A. A. P., et.al. (2021) ได้ศึกษาแบบจำลองความฉลาด ทางอารมณ์เพื่อปรับปรุงความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่ออุปสรรคปัญหาของนักศึกษามหาวิทยาลัย โดยใช้เทคนิคการสำรวจ และแบบสอบถามกับนักเรียน จำนวน 58 คน เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) และความยืดหยุ่น (Resilience) ในการปรับตัวต่ออุปสรรคปัญหา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 27.59% ระบุว่าระดับสติปัญญาระหว่างบุคคลอยู่ในระดับ ปกติ 39.66% บ่งชี้ว่าระดับสติปัญญาภายในบุคคลอยู่ในระดับปกติ และ 32.76% บ่งชี้ว่าระดับความสามารถในการปรับตัวไม่ดี ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์และความยืดหยุ่นที่เพียงพอของนักเรียนจะช่วยให้พวกเขาจัดการกับทักษะต่าง ๆ เช่น ความฉลาด ระหว่างบุคคลและภายในบุคคล ความสามารถในการปรับตัว ความเพียร และความมั่นใจในตนเองเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่มี การเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม รวมทั้ง อนุสิษฐ์ พันธกล้า (2560) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ โดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า พัฒนาการด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

และความรับผิดชอบของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้ง Cavallo (2000) ได้ศึกษาผลการใส่ใจดูแลพฤติกรรมการมีสัมพันธภาพของผู้บริหารกับบุคลากรในองค์กร พบว่า ปัจจัยที่แสดงพฤติกรรมด้านการใช้พหุปัญญา (Multiple Intelligence) ในบริบทการสื่อสารสนับสนุนการปฏิบัติงานจะส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ด้านบวก และการเอาใจใส่ที่แสดงออกถึงความมีน้ำใจหรือความเป็นมิตรที่ดีต่อกันในสถานการณ์การปฏิบัติงานร่วมกันของบุคลากรในองค์กร โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านภาวะผู้นำในการสร้างแรงจูงใจและสื่อสารเพื่อชี้แนะให้เพื่อนร่วมงานปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่ง Goleman, Boyatzis, & McKee (2013) เชื่อว่า บุคคลจะปฏิบัติงานผ่านเงื่อนไขหรือปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ให้สำเร็จและมีคุณภาพ จะเชื่อมโยงกับการใช้ความสามารถทางสติปัญญาสนับสนุน ช่วยให้การพัฒนาคุณลักษณะเฉพาะตัวหรือบุคลิกภาพด้านบวก และความปรารถนาหรือพยายามที่จะปฏิบัติงานแต่ละครั้งให้ประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การประยุกต์แนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์กับการทำกิจกรรมในชั้นเรียนของนักศึกษา จึงเป็นเงื่อนไขและปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาทักษะสัมพันธภาพหลังเรียนของนักศึกษาเพิ่มขึ้น

ขณะที่ผู้วิจัยเห็นว่าการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด จะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างทักษะสัมพันธภาพของนักศึกษาเพิ่มขึ้นในบริบทที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยนำมาปรับใช้ระหว่างเรียนของนักศึกษา ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้เข้าใจศักยภาพความพร้อมของตนเองในการปฏิบัติกิจกรรมหรือการแก้ปัญหาพร้อมกับเพื่อน ในมิติที่ปรับอารมณ์จิตใจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในระยะแรก ซึ่งบุคคลดังกล่าวสามารถนำเหตุการณ์ปัญหาที่ปรากฏในเบื้องต้นมาปรับเปลี่ยนให้มีเงื่อนไขที่เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ในระยะต่อมา ดังข้อมูลที่นักวิชาการและผู้วิจัยบางท่านนำเสนอในประเด็นเกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นความรู้สนับสนุน ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดเป็นเงื่อนไขสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขความสามารถในการปรับตัว และการรับรู้ผลของความสำเร็จในการกระทำหรือการปฏิบัติกิจกรรม ประกอบการใช้ศักยภาพความพร้อมของตนเองให้เชื่อมโยงกับการกระทำที่ไม่บรรลุผลสำเร็จในระยะแรก ที่นำไปสู่การปรับตัวในด้านบวกควบคู่กับการคิดตัดสินใจเลือกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Waller, 2001; Mahoney & Bergman, 2002) ขณะที่ Lutha (2006) เห็นว่า แนวคิด Resilience Theory มีความเกี่ยวข้องความสามารถในการปรับตัวด้วยความพยายามด้านบวกให้บรรลุผลสำเร็จ ในมุมมองเงื่อนไขการกระทำหรือแสดงออกแต่ละครั้งที่แตกต่างกัน เชื่อมโยงกับบริบทสถานการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ควบคู่กับการใช้เงื่อนไขเกณฑ์การตรวจสอบประเมินคุณภาพความสำเร็จของการปฏิบัติที่น่าเชื่อถือ อีกทั้ง Windle (2011) และ Earvolino-Ramirez (2007) เห็นว่า ทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการรู้คิดเป็นการเชื่อมโยงหรือหลอมรวมระหว่างสัญชาตญาณหรือการหยั่งรู้ด้วยความเข้าใจของบุคคล (personal intuition) และข้อมูลหลักฐานที่ปรากฏ เป็นเงื่อนไขนำไปสู่การคิดวิเคราะห์เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่มีอยู่ก่อน กับผลที่ปรากฏตามมาและคุณลักษณะที่ต้องการจำเป็น ตามเงื่อนไขของการปรับตัวที่มีคุณภาพ อีกทั้งมีผลการศึกษาวิจัยอธิบายว่า การปรับตัวตามหลักทฤษฎี Resilience เป็นการใช้ความพยายามด้านบวกช่วยสนับสนุนการปรับเปลี่ยนผลด้านบวกดังกล่าว ที่เป็ความสามารถในการปรับสภาพตัวเองให้สอดคล้องกับบริบทปัญหาที่เผชิญขณะนั้น ให้เกิดประโยชน์ต่อการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคล (Connor & Davidson, 2003)

นอกจากนี้ Block & Block (1980) ได้ศึกษาเงื่อนไขของแนวคิดเกี่ยวกับ Resilience ด้านบวกของบุคคล พบว่า ผู้ที่มีคุณลักษณะตามแนวคิดดังกล่าว จะสะท้อนผลลักษณะความสามารถการคิดแก้ปัญหาที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นหรือจุดแข็งในการกระทำ มีการสนองตอบความต้องการที่หลากหลายมิติ มีพลังการปฏิบัติหรือแสดงออกระดับสูง มีความรู้สึกนึกคิดด้านบวกหรือมองโลกในแง่ดี มีความสามารถที่จะปลดแอกหรือถอดถอนเหตุการณ์ (Ability to detach) และสร้างความคิดความเข้าใจในปัญหาที่เผชิญ ดังนั้น อาจอธิบายสาระสำคัญของทฤษฎีการปรับเปลี่ยนหรือความยืดหยุ่นด้านการรู้คิดว่าเป็นความสามารถในการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณค่า (Ameliorate) หรือการตอบสนองบนทางเลือกเพื่อป้องกันหรือควบคุมปัญหาเหตุการณ์ด้านลบ ที่อาจส่งผลเสียต่อการกระทำในระยะต่อมา อีกทั้งมีผลการวิจัยที่อธิบายถึงปัจจัยของ Resilience theory ว่าเป็นเหตุการณ์ที่ยากของการใช้ความพยายามในการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลด้านการใช้อารมณ์ด้านบวก การมีบุคลิกภาพทางสังคมที่ดี (Extraversion) การใช้ความสามารถในตนเอง (Self-efficacy) การมีความจริงใจน่าเชื่อถือ (Spirituality) และการมีความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-esteem) โดยที่ปัจจัยเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับคุณลักษณะด้านสัมพันธภาพของบุคคล ภายหลังการจัดกิจกรรมบนพื้นฐานของแนวคิด Resilience theory (Kidd & Shahar, 2008)

ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลด้านบวกต่อพฤติกรรมที่มีคุณภาพ ภายใต้สภาวะการตอบสนองเหตุการณ์ที่มีความกดดันและการใช้ความพยายามแก้ปัญหาให้สำเร็จ ประกอบกับมีผลการศึกษามุมมองด้านการป้องกันและการส่งเสริมสนับสนุนความสามารถในการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผ่านแนวคิดทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิด (Resilience theory) ในสถานการณ์ปัญหาด้านความรู้สึกร่วมและการใช้สติปัญญาของบุคคล ผ่านกิจกรรมการปรับแต่งความคิดหรือสติปัญญาด้านบวกสนับสนุน ควบคู่กับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล และปฏิสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายองค์ความรู้ เชื่อมโยงการปฏิบัติกับบริบททางอารมณ์ของบุคคลอย่างมีเหตุผล ด้วยการรับรู้ การเผชิญเหตุการณ์ปัญหา การประเมิน เพื่อนำไปสู่การตอบสนองด้านบวก การยอมรับนับถือตนเอง การรับรู้ความสามารถของตน รวมทั้งการกำกับควบคุมและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการปัญหา ภายใต้ภาวะความเครียดในสถานการณ์ดังกล่าว ให้บรรลุผลอย่างมีความหมายสำหรับแต่ละบุคคล (Fletcher & Scott, 2010; Galli & Vealey, 2008; Fletcher & Fletcher, 2005) จากเหตุผลและเงื่อนไขหลักการแนวคิดทฤษฎี Resilience และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotion Intelligence) สามารถนำพาความสำเร็จในการเรียนรู้ด้านทักษะสัมพันธ์ทางอารมณ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา ให้บรรลุผลเพิ่มขึ้นในระดับที่มากกว่าปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการพัฒนาคุณลักษณะด้านทักษะสัมพันธ์ทางอารมณ์ของนักศึกษา กลุ่มดังกล่าวตามที่ปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมที่จัดให้นักศึกษาปฏิบัติแต่ละครั้ง ได้ออกแบบให้ผู้เรียนได้สื่อสารควบคู่กับกลุ่มเพื่อนในบริบทที่แต่ละบุคคลได้ใช้ความคิดประกอบการให้เหตุผลและอธิบายทางเลือกที่ตนเองสนใจบนพื้นฐานของความถูกต้องที่กลุ่มเพื่อนผู้เรียนเข้าใจและยอมรับด้วยอารมณ์ด้านบวก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกกิจกรรมและเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ของงานที่จะปฏิบัติในมิติของผู้เรียนเอง เพื่อตรวจสอบการสร้างความสนใจของผู้เรียนให้มากขึ้น รวมทั้งการให้ข้อมูลสะท้อนกลับในการสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนเพิ่มเติมด้วย
2. เนื้อหาวิชาการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ที่ปรากฏตามกรอบหลักสูตรและนำมาใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ อาจยังไม่มีที่น่าสนใจและเอื้อต่อการพัฒนาทักษะสัมพันธ์ทางอารมณ์เท่าที่ควร หากนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้กับผู้เรียนในสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดความมั่นใจในผลการพัฒนาทักษะดังกล่าวเห็นว่า สามารถเลือกหรือกำหนดเนื้อหาประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ส่งผลต่อทักษะสัมพันธ์ทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาทักษะอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและน่าสนใจ โดยประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิดอื่นสนับสนุน ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ (Collaborative Learning Approach) แนวคิดการให้เหตุผล (Reasoning Approach) และแนวคิดกลวิธีอภิปัญญา (Metacognition Strategy)
2. ควรศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อเงื่อนไขของตัวแปรตามอื่นที่ปรากฏควบคู่กับการมีทักษะสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างเพื่อนผู้เรียนซึ่งเป็นเงื่อนไขและปัจจัยด้านบวกในบริบทการประยุกต์ใช้ทฤษฎีความยืดหยุ่นด้านการจัดการรู้คิดและความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ ความเข้าใจหรือตระหนักรู้ด้านสังคม ทักษะพื้นฐานในการใช้ชีวิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2563, 7 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 137

ตอนพิเศษ 109ง, น. 10-14).

อนุสิษฐ์ พันธกล้า. (2560). ผลการพัฒนาทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบโดยใช้บทบาทสมมติ

สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู, *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 2(4), 77-89.

- Block, J. H., & Block, J. (1980). The role of ego-control and ego resiliency in the organization of behavior. In W. A. Collins (Ed.), *Minnesota symposium on child psychology*, 13, 39-101.
- Bodin, P., & Winman, B. (2004). Resilience and other stability concepts in ecology: Notes on their origin, validity and usefulness. *ESS Bulletin*, 2, 33-43.
- Cavallo, K. (2000). *Emotional Competence and Leadership Excellence at Johnson & Johnson: The Emotional Intelligence and Leadership Study*.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18, 76-82.
- Earvolino-Ramirez (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing Forum*, 73-82.
- Espiner, T. (2007). Survey: People skills valued over those for IT. *CNET News*.
- Fletcher, D., & Fletcher, J. (2005). A meta-model of stress, emotions and performance: Conceptual foundations, theoretical framework, and research directions [Abstract]. *Journal of Sports Sciences*, 23, 157-158.
- Fletcher, D., & Sarkar, M. (2012). A grounded theory of psychological resilience in Olympic champions. *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 669-678.
- Fletcher, D., & Scott, M. (2010). Psychological stress in sports coaches: A review of concepts, theory and research. *Journal of Sports Sciences*, 28, 127-137.
- Galli, N., & Vealey, R. S. (2008). "Bouncing back" from adversity: Athletes' experiences of resilience. *The Sport Psychologist*, 22, 316-335.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York, NY: Bantam.
- Goleman, D. (2019). *The Emotionally Intelligent Leader*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Publishing, Co, 11-13.
- Goleman D., Boyatzis R., McKee A. (2013). *Primal Leadership: Learning to Lead with Emotional Intelligence*. Boston: Harvard Business Press.
- Hayes, J. (2002). *Interpersonal skills at work*. New York: Routledge.
- Higgins, C. A., & Judge, T. A. (2004). The effects of applicant influence tactics on recruiter perceptions of fit and hiring recommendations: A field study. *Journal of Applied Psychology*, 89(4), 622-632.
- Kidd, S., & Shahar, G. (2008). Resilience in homeless youth: The key role of self-esteem. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78, 163-172.
- Luthar, S. S. (2006). *Resilience in development: A synthesis of research across five decades*. In D. Cicchetti, & D. Cohen (Eds.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (pp. 739-795). New York: Wiley.
- Mahoney, J. L., & Bergman, L. R. (2002). Conceptual and methodological considerations in a developmental approach to the study of positive adaptation. *Applied Developmental Psychology*, 23, 195-217.
- Major, B., Richards, C., Cozzarelli, C., Cooper, M. L., & Zubek, J. (1998). Personal resilience, cognitive appraisals and coping: An integrative model of adjustment to abortion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 735-752.
- Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197-215.

- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 189.
- Neenan, M. (2009). *Developing resilience*. Hove: Routledge.
- Pumaleque, A. A. P. ., Arbulu, A. C. A. ., Calle, C. A. P. ., & Gutierrez, F. H. P. . (2021). EMOTIONAL INTELLIGENCE MODEL TO IMPROVE RESILIENCE IN UNIVERSITY STUDENTS. *The Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 4634–4642.
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58, 307-321.
- Spector, P. E., & Jex, S. M. (1998). Development of four self-report measures of job stressors and strains: Interpersonal Conflict at Work Scale, Organizational Constraints Scale, Quantitative Workload Inventory, and Physical Symptoms Inventory. *Journal of Occupational Health Psychology*, 3, 356-367.
- Waller, M. A. (2001). Resilience in eco-systemic context: Evolution of the concept. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71, 290-297.
- Williams, M. J. (2011). *Home, school, and community factors that contribute to the educational resilience of urban, African American high school graduates from low-income, single-parent families* (PhD thesis, University of Iowa).
- Windle, G. (2011). What is resilience? A review and concept analysis. *Reviews in Clinical Gerontology*, 21, 152-169.